

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

[PROF. DR. ÂDEM CEYHAN'A 60. YAŞ ARMAĞANI]

E-ISSN: 2651-3013

DOI Number: 10.58659/estad.1467755

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024

ss. 1051-1055

**Tanıtımın Geliş
Tarihi**

12/04/2024

**Tanıtımın Kabul
Tarihi**

27/05/2024

Yayın Tarihi
30/06/2024

PROF. DR. ÂDEM CEYHAN'IN ÜSKÜPLÜ SADEDDİN SIRRİ ÜZERİNE ARAŞTIRMALARI

Can ŞEN*

Sadeddîn Sırrî, Hicrî 1286 (Milâdî 1869-1870) senesinde Üsküp'te dünyaya gelmiştir. Üsküp Rifâî dergâhı şeyhlerinden Hacı Mehmed el-Bâkır Efendi'nin oğlu olan Sırrî, onlu yaşlarındayken şiir yazmaya başlamıştır. 18 yaşında ilk eşi Hayriye Hanım'la evlenen Sırrî, 1896-1897 yıllarında babasını ve eşini kaybetmiştir. Babasının vefâtı üzerine 1898'de dergâhın şeyhi olmuştur. Sadeddîn Sırrî ikinci evliliğini -o da Üsküplü olan- Yahya Kemâl Beyatlı'nın çocukluk aşkı Redife Hanım'la yapmıştır. Fakat Redife Hanım da 1903'te dördüncü çocuğunun doğumu esnasında vefât etmiştir (Ceyhan, 2018b: 114-121).

Şiirlerinde "Sırrî" mahlasını kullanan şair, yazı ve şiirlerinin bir kısmını II. Meşrutiyet'ten

* Doç. Dr., Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
cansen20@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7449-5112

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]

[Prof. Dr. Âdem CEYHAN Armağanı]

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024 ss. 1051-1055

hemen sonra Üsküp'te çıkan *Yıldız* dergisinde yayımlamıştır. Pek çok Balkan Türkü gibi Sadeddîn Sırrî'nin de hayatındaki en önemli kırılma noktası Balkan Savaşları olmuştur. Üsküp'ün 1913'te Osmanlı idaresinden çıkması üzerine İstanbul'a göç eden Sırrî, burada çok uzun süre kalmayarak aynı yılın sonlarında daha iyi şartlarda yaşamak umuduyla Manisa'ya taşınmıştır. Musikiye ilgisi olan şair burada musiki öğretmenliği yapmıştır. Yayın faaliyetlerini de İzmir'deki gazetelerde devam ettirmiştir. 1918'e kadar Manisa'da yaşadığı hatıralarından kesin olarak bilinen Sırrî'nin hayatının son yılları hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Şair, 6 Şubat 1936'da vefât etmiştir (Ceyhan, 2018b: 122-128).

Hayatını bu şekilde kısaca özetlemeye çalıştığımız Üsküplü Sadeddîn Sırrî, Balkanlar'daki tasavvuf hareketlerinin ve Türk şiirinin bir temsilcisi olması ve ayrıca Yahya Kemâl'in şiir bilgisine olan katkısı sebebiyle önemli bir şahsiyettir. Yahya Kemâl, 1897-1899 yıllarında annesiyle beraber Üsküp Rifâî dergâhına devam etmiş; burada Farsça, tasavvuf ve şiir alanlarında Sadeddîn Sırrî'den istifade etmiştir (Üsküplü Sadeddîn Sırrî, 2018: i).

Bu yazımıza Prof. Dr. Âdem Ceyhan tarafından yayına hazırlanan ve Sırrî'nin eserlerinin en kapsamlı toplamı olan *Gencîne* adlı eseri tanıtmayı amaçlayarak başlamışken Ceyhan'ın Sadeddîn Sırrî hakkında bu kitaptan önce neşrettiği araştırmalar üzerinde durmamanın bir eksiklik olacağı düşüncesiyle Ceyhan'ın Sırrî üzerine neşrettiği tüm yayınları beraber değerlendirmeye karar verdik. Zira, Ceyhan *Gencîne*'ye yazdığı "Takdim" yazısında Sırrî hakkındaki araştırmalarının on beş yıllık bir geçmişi olduğunu belirtmiştir (Üsküplü Sadeddîn Sırrî, 2018: i). Bu doğrultuda Prof. Dr. Âdem Ceyhan'ın Sadeddîn Sırrî hakkındaki çalışmalarını kronolojik olarak kısaca tanıtacağız.¹

1- Âdem Ceyhan (2010), "Üsküplü Mutasavvıf-Şair Sâdeddîn Sırrî Hayatı, Bazı Manzum ve Mensur Eserleri": Ceyhan, Sadeddîn Sırrî hakkındaki bu ilk çalışmasında şairin hayatı hakkında bilgi verdikten sonra Üsküp'te yayımlanan *Yıldız* gazetesinde çıkan bazı yazı ve şiirlerini tanıtmıştır. Ardından bu yazı ve şiirlerden örnekler aktarmıştır.

2- Âdem Ceyhan (2013), "Üsküplü Mutasavvıf-Şair Sâdeddîn Sırrî Hayatı, Bazı Yazı ve Şiirleri-II": Ceyhan, Sırrî hakkındaki ilk çalışmasının devamı olan bu makalesinde yine öncelikle şairin hayatıyla ilgili bilgiler aktarmış, ardından bildiri hacmini aşmaması için ilk çalışmada yer veremediği Sırrî'nin diğer şiir, tercüme ve yazılarını tanıtip bunlardan örnekler sunmuştur.

¹ Yazıların tam künyeleri için kaynaklar kısmına bakınız. Yazılara <https://www.academia.edu/> üzerinden erişilebilmektedir.

3- Âdem Ceyhan (2018), “I. Dünya Harbi Yıllarında Manisa’da Üsküplü Bir Mutasavvıf Şair: Sâdeddin Sırrî ve Hatıraları”: 2017’de düzenlenen *Geçmişten Günümüze Manisa* sempozyumunda sunulan bildirinin metni olan bu çalışmada Ceyhan, Prof. Dr. Mehmet Akkuş’un Türk Tarih Kurumu kütüphanesinde bulduğu Sırrî’nin hatıratını incelemiştir. Bu hatıralar şairin Üsküp’ten İstanbul’a ve oradan Manisa’ya göç edişini ve bu şehirlerdeki yaşantısını aydınlattığı için önem taşımaktadır. Ceyhan, çalışmada hatıratı değerlendirdikten sonra metnini hem orijinaliyle hem de günümüz Türkçesine aktararak bilim âlemine sunmuştur.

4- Âdem Ceyhan (2018), “Üsküplü Mutasavvıf Şair, Yazar Sadeddin Sırrî’nin Hayatı ve Eserlerine Toplu Bir Bakış”: Âdem Ceyhan’ın Sadeddin Sırrî hakkındaki en kapsamlı çalışmasıdır. Bu çalışmada Ceyhan; Sırrî’nin hayatını, Yahya Kemâl’le olan ilişkisini, yayın faaliyetini önceki çalışmalarına kıyasla oldukça geniş bir şekilde değerlendirmiştir. Ayrıca “Eserlerine Toplu Bir Bakış” başlığında Sırrî’nin edebî kişiliğini on iki madde altında derinlikli bir şekilde ele almıştır. Ceyhan, bu çalışmasının son kısmında da Sırrî’nin yazı ve şiirlerinden örnekleri hem orijinalleriyle hem de günümüz Türkçesine aktararak vermiştir.

5- Üsküplü Sadeddin Sırrî (2018), *Gencîne - Bazı Yazı ve Şiirleri*: Âdem Ceyhan tarafından yayına hazırlanan bu eser Sadeddin Sırrî’nin ulaşılabilen yazı ve şiirlerinin bir araya getirildiği tek kitaptır. Ceyhan, kitabın başındaki “Takdim” yazısında Sırrî hakkındaki araştırmaları ve bu kitabın hazırlanış serüveni hakkında bilgi vermiştir (s. i-vi). Bunun ardından “Sadeddin Sırrî” başlığı altında şairin hayatını genel hatlarıyla aktarmıştır (s. vii-ix).

Bu kısımların ardından Sadeddin Sırrî’nin yazı ve şiirleri yayımlandıkları dergi ve gazetelere göre tasnif edilerek sunulmuştur (s. 1-238). Böylelikle Sırrî’nin *Yıldız, Muhibbân, Ceride-i Sûfiyye* ve *Feyzû’s-Sabâh*’ta yayımlanmış toplam 139 parça eseri okuyuculara ve bilim âlemine sunulmuştur. Bu eserler arasında gazel, müstezad, tahmis gibi nazım şekilleriyle yazılmış şiirler, Farsçadan tercüme, dinî ve hikemî konulu yazılar yer almaktadır. Kitaptaki şiirlere genel olarak bakıldığında Sırrî’nin Divan şiirinin son temsilcilerinden biri olmakla beraber Tanzimat’tan sonra gelişen yeni Türk şiirinden de yer yer etkilendiğini söylemek mümkün olmaktadır. Burada şiirlerine örnek olması için bir gazelini aktarıyoruz:

“Şu aşıkâne, sabahî safir-i gülşenden
Simâh-ı câna gelen bülbülün terânesidir

Güle âid neşide-i garâm okur seheri
Hezâr, goncaların şâir-i yegânesidir

*Duyunca bang-ı hezârî bahâra karşı gönül
Dedi bahâr bu terânenin bahânesidir*

*Varak varak gülü Őerh etdi mû-Őikâfâne
Bu ses serâir-i aşkın latîf Őânesidir*

*Çemende bülbüle, güle bu Ői'r-i Sırrî'nin
Hitâb-ı Őâirâne, âh-ı âŐikânesidir” (s. 153)*

Sadeddîn Sırrî'nin yazılarından bir örnek olarak da memleketini anlattığı “Üsküp” (s. 148-152) başlıklı yazısının son kısmından bir paragrafı alıntılıyoruz:

“Sevimli, münbit, insana aslâ vahŐi görünmez bir arâzisi vardır. Ovası küçük fakat bakılınca insanın gönlünü açar bir mâhiyetdedir. Vodina balkanının eteğini yalayan Vardar nehri Őehri ikiye bölmüŐtür. Nehir boyu bir sâhil keyfini verir. Garbında vâki' kocaman Őar balkanı, hey'et-i mürtefiasıyla birçok Őairleri söylettirmiŐtir. Etrâf-ı erba'adan ormanlar, bağlar ve tarlalarla mücehhez olan bir ova Őehri kuŐatmıŐdır. Bunun müntehâsı dört balkanla sarılmıŐtır. Vudine, Őar, Lubitin, Bara balkanlarıdır. Miyâh-ı câriyesi her tarafda mebzûl, hepsi de Őürbe sâlihdır. Eti, yağı, meyvesi, sebzesi, hakikaten elezzdir. Balı, pekmezi hâtırı sayılan me'külâtdandır. Havası muttarid olmasa idi iyi denilebilir bir derecededir.” (s. 152)

Görüldüğü üzere Prof. Dr. Âdem Ceyhan'ın bu çalıŐmaları 2000'li yıllara kadar hakkında derli toplu bilgi bulunmayan ve eserleri dergi sayfalarında kalmıŐ olan Sadeddîn Sırrî'nin ayrıntılı bir Şekilde tanınmasını sađlamıŐtır. Bilhassa Ceyhan tarafından yayına hazırlanan *Gencîne*, Sırrî'nin tespit edilebilen eserlerini bir araya getirmesi aşınsından oldukça kıymetlidir.

Bununla birlikte *Gencîne*'de Sırrî'nin hayatının kısaca verilmesinin ve Ceyhan'ın *Geçmişten Günümüze Manisa* sempozyumu kapsamında neşrettiği Sırrî'nin hatıralarının bu eserde yer almamasının -eserin kıymetine gölge düşürmeyen- bir eksiklik olduğunu düşünüyöruz. Bu doğrultuda *Gencîne*'nin hatıralarla ve Şairin bulunabilecek yeni eserleriyle beraber genişletilmiŐ yeni bir baskısının yapılmasının faydalı olacağını düşünmekteyiz. Böyle bir yeni baskıda Ceyhan'ın “Üsküplü Mutasavvıf Şair, Yazar Sadeddîn Sırrî'nin Hayatı ve Eserlerine Toplu Bir Bakış” başlıklı geniş değerlendirme yazısına da yer verilmesi Sırrî'nin daha bütüncül bir Şekilde tanınmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

CEYHAN, Âdem, (2010), “Üsküplü Mutasavvıf-Şair Sâdeddin Sırrî Hayatı, Bazı Manzum ve Mensur Eserleri”, *Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu-II Bildiriler*, cilt: 1 Manisa, s. 186-213.

CEYHAN, Âdem (2013). “Üsküplü Mutasavvıf-Şair Sâdeddin Sırrî Hayatı, Bazı Yazı ve Şiirleri-II”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 11, sayı: 1, s. 427-445.

CEYHAN, Âdem, (2018a), “I. Dünya Harbi Yıllarında Manisa’da Üsküplü Bir Mutasavvıf Şair: Sâdeddin Sırrî ve Hatıraları”, *Geçmişten Günümüze Manisa - Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi-Kültürü-Ekonomisi*, cilt: 2, Editörler: Ferhat Berber vd., Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, s. 1321-1369.

CEYHAN, Âdem, (2018b), “Üsküplü Mutasavvıf Şair, Yazar Sadeddin Sırrî'nin Hayatı ve Eserlerine Toplu Bir Bakış”, *Şeyh Sadeddin Sırrî er-Rifâi Armağan Kitabı*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayını, s. 113-156.

Üsküplü Sadeddin Sırrî (2018), *Gencîne - Bazı Yazı ve Şiirleri*, Yayına Hazırlayan: Âdem Ceyhan, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları.